

УДК 629.4.022.2:629.45

ПРОФЕСОР М.В. ВИНОКУРОВ (1890–1955): ХРОНОЛОГІЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ

Устяк Н.В., канд. іст. наук, доц.
(Київський міжнародний університет)

Стаття присвячена аналізу хронологічної ретроспективи життя та діяльності М.В. Винокурова – видатного вітчизняного інженера шляхів сполучення, вагонника, автора фундаментальних праць, присвячених вагонам, зокрема динаміці і стійкості вагонів під час руху поїзда. У статті детально аналізуються монографічні дослідження М.В. Винокурова, відзначається його громадська діяльність, нагороди.

Ключові слова: М.В. Винокуров, вагони, динаміка і стійкість вагона, поїзд, техніка.

Михайло Васильович Винокуров (18 листопада 1890, м. Саранськ – 25 квітня 1955, м. Москва) – спеціаліст у сфері конструювання залізничних екіпажів, динамічної взаємодії рухомого складу і колії, організатор нових напрямів розвитку транспортної науки, педагог, генерал-директор тяги II рангу, доктор технічних наук, професор.

Народився М.В. Винокуров у багатодітній родині у сім'ї у м. Саранську Пензенської губернії (сьогодні Республіка Мордовія).

Хронологічна ретроспектива його життя:

– 1909 рік – закінчив Пензенське реальне училище.

– 1909–1914 роки – навчався на механічному факультеті Донського політехнічного інституту (м. Новочеркаськ). Після його закінчення захистив дипломний проект з конструкції паровоза і отримав диплом I-го ступеню на звання інженера-технолога.

– 1914–1915 роки. працював на Владикавказькій залізниці на посаді помічника машиніста і поїзного машиніста, а потім інженером технічного відділу Головних Ростовських майстерень.

– 1915–1916 роки – помічник начальника механічного цеху Головних Ростовський майстерень.

– 1916 рік – інженер-конструктор з розробки проектів нового обладнання (преси, акумулятори, насоси, верстати, печі) для виготовлення трьох- і шестидюймових фугасних снарядів.

– 1918 р. – начальник технічного відділу та завідувач вагонними цехами Головних Ростовських майстерень.

– 1920 р. – організував школу ФЗУ при Головних Ростовських майстернях Північно-Кавказької залізниці.

– 1922 р. – заступник начальника Ростовського паровозовагоноремонтного заводу (колишні Головні Ростовські майстерні Владикавказької залізниці).

В результаті проведених М. В. Винокуровим в 1922–1923 роках організаційно-технічних заходів щодо спе-

ВИДАТНІ НАУКОВЦІ ТА ІНЖЕНЕРИ

ціалізації роботи бригад, впровадження графіків ремонту, простій паровозів знизився з 56 днів до 22 днів, а простій вагонів при будівництві, відновному і капітальному ремонті знизився з 80 до 25 днів. У той же час, витрата робочої сили на відновний ремонт вагона зменшилася з 12000 чол/годин до 7000 чол/годин.

Крім роботи на виробництві, в період 1920-1934 років Винокуров М. В. викладав проектування в Ростовському політехнікумі шляхів сполучення по курсу паровозів і тяговому господарству, а також читав лекції стосовно паровозів, вагонів і двигунів внутрішнього згоряння.

– 1926 року – обраний членом Правління та проректором Донського політехнічного інституту і старшим асистентом по кафедрі «Залізничної справи».

– 1927 року – працював за сумісництвом головним інженером Ростовського відділення тресту «Тепло і сила».

– 1923–1928 роки М.В. Винокуров був членом міськради в м. Ростові-на-Дону.

– вересень 1929 року – затверджений ГУС-му Наркомосу доцентом Донського Політехнічного інституту кафедри «Залізнична справа».

– серпень 1929 року – призначений заступником директора і проректором з навчальної частини знову відкритого Ростовського інституту інженерів залізничного транспорту, а також завідував кафедрою «Рухомий склад залізниць». За відмінну організацію навчального процесу в Ростовському інституті він був премійований золотим годинником і «Почесною грамотою» ВЦРПС.

– 1932 рік – за розпорядженням Наркома шляхів сполучення організував філію Центрального науково-дослідного теплотехнічного інституту, де був директором до 1 вересня 1934 року.

– вересень 1934 року – перейшов на роботу до Дніпропетровського транспортного інституту ім. Л.М. Кагановича [6], де завідував кафедрою «Ваго-

ни», був заступником директора з навчальної частини і завідувачем науково-дослідним сектором.

– 1936 р. – затверджений ВАК ВКВШ, отримав науковий ступень кандидата технічних наук.

– 1934-1939 роки – був членом міськради у Дніпропетровську.

– березень 1939 рік – Винокуров М.В. затверджений ВАК ВКВШ професором по кафедрі вагонів і призначений членом науково-технічної ради НКШС.

– 1940 року – призначений директором Науково-дослідного інституту паровозо-вагонного господарства і енергетики НКШС СРСР.

– 1942 р. – після об'єднання всіх галузевих науково-дослідних інститутів в один – Всесоюзний науково-дослідний інститут залізничного транспорту (ВНДІЗТ) – призначений начальником відділення «Паровозо-вагонного господарства і енергетики».

– 1943 р. – М.В. Винокурову присвоєно звання генерал-директора тяги II рангу.

– 1944–1955 роки – начальник відділення «Вагонного господарства» ВНИИЖТ.

– 1945–1955 роки – член науково-технічної ради НКШС (НТС НКПС)

– 1945–1946 роки – призначений головою міжвідомчої комісії з переробки вагонів метро на широку колію.

– 1946 рік – затверджений ВАК-Ком МВО СРСР в науковому ступені доктора технічних наук.

– 1946–1947 роки – призначений головою Урядової комісії з приймання вагонів Московського трамваю.

– 1946–1955 роки (1914–1915 роки) – працював на Владикавказькій залізниці на посаді помічника машиніста і поїзного машиніста, повністю відбудувавши паровозний цех, а потім інженером.

– член Технічної Ради Міністерства транспортного машинобудування.

– 1946–1955 роки – затверджений завідувачем кафедри «Вагонів і вагоно-ливарного господарства» в

МІПТі (Московський електромеханічний інститут інженерів залізничного транспорту).

– 1947–1955 роки – М.В. Винокуров призначений членом Вченої Ради Академії залізничного транспорту.

– 1948–1955 роки – призначений членом методичної комісії ДУУЗ Міністерства шляхів сполучення і відповідальним редактором всіх підручників, що випускалися видавництвом «Трансжелдориздат» за вагонними спеціальностями.

Професор М. В. Винокуров помер 25 квітня 1955. Похований на 25 ділянці Введенського кладовища у Москві.

Науково-дослідна, інженерна і педагогічна діяльності професора М.В. Винокурова мають різнобічне направлення. Інженерна діяльність М.В. Винокурова з 1915 року на посаді начальника технічного відділу, головного інженера Головних Ростовських залізничних майстерень (пізніше реорганізованих в паровозовагоноремонтний завод, а нині Ростовський електровозоремонтний завод) з ремонту модернізації паровозів і вагонів, проектування теплотехнічних та силових пристроїв, станків, компресорів і іншого заводського обладнання.

Проектування і монтаж навчальних лабораторій з 1920 року доповнюється педагогічною роботою з курсів паровозів і тягового господарства в Ростовському Політехнікумі шляхів сполучення (пізніше Ростовському державному університеті шляхів сполучення). Також маємо відзначити його вклад і роботу у 1926 році в Донському політехнічному інституті на кафедрі «Залізнична справа». Розроблені за цей період М.В. Винокуровим теплотехнічні устаткування й пристрої топків паровозів з пристосуваннями для використання рідкого й низькосортного твердого палива мали широке застосування на залізничному транспорті.

Спроектовані і збудовані під керівництвом професора М.В. Винокурова котлові пристрої в п'ятдесяти основ-

них і оборотних депо Закавказької, Середньоазійської, Ташкентської і Оренбурзької залізниць, теплоцентралі заводу «Ростсельмаш», Новоросійської ГРЕС, на тютюновій фабриці у Ростові-на-Дону, станції Тихорецька Північно-Кавказької залізниці й інші експлуатуються до нашого часу. Також діють до сьогодні побудовані під керівництвом М.В. Винокурова лабораторії: теплових двигунів, зварна, прикладної механіки, чавунно-сталеливарний та механічний завод Ростовського інституту інженерів залізничного транспорту, вагони-лабораторії з випробування гальм і динамометрії.

Публікації М.В. Винокурова застосовують на особливу увагу. У нього є низка статей, присвячених курсу паровозів, науковій організації праці, динаміці, коливанню та стійкості вагонів, пічному обладнанню, винним печам, конструюванню, експлуатації, економіці та ремонту різноманітних типів вагонів, підвищенню економічності паровозів. Є у М.В. Винокурова і винаходи верстатів та печей. Під його керівництвом виконувалися важливі проектні роботи, присвячені повітряним компресорам, станкам, гідравлічним і пневматичним акумуляторам, паровим машинам, мостовим та лінійним кранам, переробці газогенераторних двигунів на рідке паливо.

Не обминав М.В. Винокуров своєю увагою функціонування заводських печей (мартени, обпалюванні) пародуття пічок, системи вентиляції цехів. Однак особливу увагу він приділяв вагонам різних типів, цистернам, спецпоїздам (бані, ремонтні поїзди, водокачки, дезінфектори, бронепоїзди), котельним установкам, теплоелектроцентралям, холодильникам, чавунно-ливарним і механічним заводам.

На фоні такої строкатої палітри науково-технічних уподобань М.В. Винокурова слід відзначити його монографічні дослідження, а також навчальні підручники та посібники. Так, у 1925 р. М.В. Винокуров опублікував

для студентів залізничних технікумів підручник «Теоретичний курс паровозів» [1]. Ця праця вміщувала у собі багато нового матеріалу з удосконалення пічок паровозів, теорію теплопередачі, динаміки і кінематики паровозів.

Усі ці новини були результатом власних досліджень М.В. Винокурова. Вчений-інженер підкреслював, що проблема небезпечних швидкостей, які призводили до сходження з рейок рухомого складу, і динамічного впливу рухомого складу на верхню будову колії є однією з найбільш важких, але актуальних завдань прикладної механіки. Власне тому у 1936 р. М.В. Винокуровим була захищена кандидатська дисертація, присвячена дослідженню коливань вантажних і пасажирських вагонів при їх русі в поїзді, вказав на шляхи погодження параметрів, які підвищують плавність ходу вагонів з вимогами необхідної динамічної стійкості.

Безперечно, ця праця М.В. Винокурова стала основною базою удосконалення ходових якостей нових вагонів тогочасного вантажного і пасажирського парку і започаткувала курс лекцій в залізничних вузах, присвячених динаміці вагонів.

Цій проблемі у 1939 р. М.В. Винокуров присвятив капітальну монографію «Дослідження коливань і стійкості вагонів» [2]. Це була перша у світі праця, яка стала серйозним внеском у цю важливу і складну галузь транспортної механіки. Михайло Васильович обгрунтував складний виклад методів аналітичної механіки стосовно до досліджень вільних і вимушених коливань вантажних і пасажирських вагонів, розробив методи визначення динамічної стійкості вагонів при їх русі в поїзді, що підвищують плавність ходу вагонів з вимогами необхідної динамічної стійкості.

Безперечно, ця праця М.В. Винокурова стала основною базою удосконалення ходових якостей нових вагонів тогочасного вантажного і пасажирського парку і започаткувала курс лекцій

в залізничних вузах, присвячених динаміці вагонів.

Однак ще раніше, у 1933 р. під керівництвом М.В. Винокурова у Дніпропетровському інституті інженерів транспорту (нині Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. В.А. Лазаряна) була створена кафедра «Вагони», яку він і очолив та створив ряд дослідних лабораторій. На цій кафедрі Михайло Васильович почав розробляти конкретні питання динаміки вагонів і удосконалення пристроїв у топках паровозів.

Ним було виконано і частково опубліковано значну кількість робіт з вибору ресорного підвішування пасажирських вагонів, впливу тертя в ресорах на сумісні хитання кузова вагона, теоретичному обгрунтуванню вибору характеристики ресорного підвішування для вагонів з несиметричним навантаженням, аналізу причин аварійності деяких видів рухомого складу, і зокрема, чотиривісних вугільних хоперів, з вибору типів нових вагонів і багато інших. Особливі заслуги М.В. Винокурова у сфері створення теплотехнічних розрахунків пасажирських вагонів створили йому славу видатного спеціаліста у цій галузі.

З питань динаміки вагонів М.В. Винокуровим у 1945 р. була підготовлена докторська дисертація на тему «Основні динамічні характеристики вагонів», в якій підведено підсумок його дослідженням у цій галузі, розроблені методи динамічного розрахунку вагонів, на підставі яких, а також згідно даних експериментальних досліджень, оцінені переваги і недоліки вітчизняних вагонів і встановлені шляхи їх подальшого удосконалення. Результати досліджень, які увійшли до докторської дисертації, знайшли гідне визнання науковими працівниками залізничного транспорту і широке впровадження у практику наукових досліджень і проектування вагонних конструкцій.

В результаті багаторічної плідної науково-дослідної і педагогічної діяль-

ності М.В. Винокурова, навколо нього створився і виріс великий колектив наукових працівників у сфері теоретичних і експериментальних досліджень рухомого складу. Фактично М.В. Винокуров перебував на чолі створеної ним наукової школи радянських вагонників і вчителем багатьох вітчизняних паровозників.

Узагальнення усіх досягнень у сфері дослідження міцності, динаміки і теплотехніки вагонів знайшло своє відображення у надрукованому у 1949 р. фундаментальному підручнику «Вагони» [3]. Даний підручник неодноразово перевидавався на декілька іноземних мов. Дана праця була і є сьогодні не тільки підручником з вагонів для транспортних вузів, але також і щоденним посібником у практичній діяльності наукових працівників і заводських конструкторів, інженерів-вагонників. За короткий відрізок часу книжка «Ва-

гони» отримала добрі відгуки спеціалістів, була схвалена Міністерством шляхів сполучення колишнього СРСР та подана на здобуття «Сталінської премії». Цей підручник також був перевиданий у 1953 році [4].

Професор М.В. Винокуров є також автором сьомого тому «Технічного справочника железнодорожника» («Локомотиви та вагонне господарство»). (1953)[5-6].

Діяльність М.В. Винокурова відзначена орденами Леніна (1953), Трудового Червоного Знамени (1945), медалями «За трудову доблесть» (1936), «За доблестний труд в Великій Вітчизняній війні» (1945), «В пам'ять 800-ліття Москви» (1948), а також залізничним нагрудним знаком «Ударник сталінського призыва» (1936), двома нагрудними знаками «Почётный железнодорожник» (1940, 1945) та нагрудним знаком «Отечественный паровозник» (1944).

ЛІТЕРАТУРА

1. Винокуров М. В. Новый тип оборудования для паровозов с нефтяным отоплением, Техника железных дорог № 9. 1913.
2. Винокуров М. В. Исследование колебаний и устойчивости вагонов // Сб. науч. Тр. ДИИТа, в. 12, Днепропетровск, 1939. 292с.
3. Винокуров М. В. Вагоны, Москва.: Трансжелдориздат, 1949. 612 с.
4. Винокуров М. В. Вагоны, Москва: Трансжелдориздат, 1953. 704 с.
5. Винокуров М. В. Технический справочник железнодорожника, том 7. Локомотивное и вагонное хозяйство. 1953. 568 с.

Устяк Н.В. Профессор М.В. Винокуров (1890-1955): хронологическая ретроспектива жизни и деятельности. Стаття посвящена аналізу хронологічної ретроспективи життя і діяльності М.В. Винокурова – видатного вітчизняного інженера шляхів сполучення, вагонника, автора фундаментальних трудов, посвящених вагонам, в частині динаміки і стійкості вагонів во время руху поїзда. В статті детально аналізуються монографічні дослідження М.В. Винокурова, відзначається його громадська діяльність, нагороди.

Ключевые слова: М.В. Винокуров, вагони, динаміка і стійкість вагона, поїзд, техніка.

Ustyak N.V. Professor M.V. Vinokurov (1890-1955): a chronological retrospective of life and activity. The article analysis miscalculation of chronologic retrospective view of life and activity M.V. Vinokurov - is a prominent domestic engineer of ways report of the communication, a carriage, the author of fundamental works, braided carriages, in particular to the dynamics and firmness of carriages during motion of train. In the article, monographic researches M.V. Vinokurov are analysed in details, noted his public activity, awards.

Key words: M.V. Vinokurov, cars, dynamics and stability of the railway carriage, train, technique.